

РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Розглянуто специфічні особливості розвитку регіонального телевізійного мовлення в Україні. Особливу увагу приділено проблемам взаємодії центральних і регіональних українських телеканалів.

Ключові слова: регіональне телебачення, телевізійне мовлення, телепрограма, комунікаційна культура, глядач, програмування, тематика.

Рассматриваются специфические особенности развития регионального телевизионного вещания в Украине. Особое внимание уделяется проблемам взаимодействия центральных и региональных украинских телеканалов.

Ключевые слова: региональное телевидение, телевизионное вещание, телепрограмма, коммуникационная культура, зритель, программирование, тематика.

The article considers specific features of development of the regional television broadcasting in Ukraine. Special attention is paid to problems of interaction of the Central and regional Ukrainian TV channels.

Key words: regional television, television broadcasting, TV, communication culture, the viewer, programming, themes.

Наприкінці 70-х рр. ХХ ст. в більшості великих промислових центрів України були створені необхідні умови для функціонування регіонального телебачення. Одночасний розвиток мережі передавальних засобів і радіорелейних ліній уможливив майбутнє об'єднання розрізаних «телевізійних островів» у єдину мережу [1, с. 106]. Регіональне телебачення швидко розвивалось у різних районах і областях України, але на той час головним було Центральне телебачення.

Актуальність дослідження полягає в тому, що регіональному телебаченню характерні особлива близькість до аудиторії, затребуваність основної частини населення, відтворення на екрані безпосередніх глядацьких інтересів і проблем, що, безсумнівно, важливо для самоідентифікації народу України. Соціокультурні цінності, які є основою людської цивілізації, зазнають в останнє десятиліття серйозних змін. Експансія комерційних проявів західної культури, що спостерігається в дійсності, змушує замислюватися про важливість збереження загальнонаціональних культурних цінностей.

Аналізуючи нещодавні публікації, слід зазначити, що досліджується лише вузькі проблеми, окремі напрями розвитку регіонального телебачення. Однак нові суспільно-політичні умови, в яких формується телекомунікаційна система в регіонах, потребують комплексного системного підходу до вивчення основних тенденцій розвитку регіонального телебачення, перспектив його вдосконалення. Нині актуалізується проблема дослідження суспільства, що сформувало нову політичну

реальність, яка висунула на перший план історичні традиції, специфічні особливості регіону, інтереси й потреби регіональної аудиторії. Концепція набуття регіональним телебаченням нової якості ускладнюється багатьма причинами, не стільки пов'язаними із суспільно-політичною та соціокультурною обстановкою в регіоні, скільки з використанням такого поняття як «єдине інформаційне поле».

Від того, як виконують свою соціокультурну роль регіональні студії телебачення, яким довіряють і до яких прислухаються люди, залежить соціокультурне наповнення інформаційного простору країни, а, отже, і збереження (або, навпаки, втрата) самобутності українського народу [2, С. 48]. І тому вивчення соціокультурної ролі регіонального телебачення в процесі входження в епоху інформаційного обміну є надзвичайно актуальним.

Мета статті — дослідити особливості розвитку сучасного українського регіонального телебачення як складової медіапростору.

Сьогодні велику увагу приділяють регіональному телебаченню, його програмуванню, проблематиці, функціонуванню, розвитку, впливу на громадську думку і культуру глядачів. Насамперед, це пов'язано з тим, що значення регіонального телебачення дедалі зростає. Мовлення українських каналів призначене для «усереднього» глядача, а місцеве — надає інформацію і порушує проблеми саме свого регіону. Інформаційні програми центральних телеканалів лише 13–18% загального обсягу трансляції приділяють висвітленню регіональної тематики.

Ще в 1968 р. в праці «Телебачення, ХХ століття» Е. Багіров та І. Кацев відзначали: «Як би детально і всебічно не відображала центральна програма життя країни, вона ніколи не зможе охопити все, оскільки є цікавою лише для частини аудиторії. Тому місцеві програми слугують ніби доповненням центральних, розсуваючи панораму життя завдяки детальнішому відображенню подій і проблем окремої місцевості» [4, С. 44].

Сьогодні ще не можна говорити про конкуренцію в повному розумінні цього слова між центральними і регіональними телекомпаніями, оскільки кожна з них виконує свої функції, і якщо центральні канали можуть зневажливо ставитися до місцевого ТБ, то регіональне телебачення завжди має обігрувати специфіку свого існування і зіткнення з російськими телеканалами найвигіднішим для себе способом.

Регіональне телебачення являє собою сукупність мовлення державного телебачення, а також комерційних («незалежних») телеканалів і сприймається як різні голоси єдиного інформаційного поля. У цих умовах, безперечно, помітно перевагу інформаційно-розважального телемовлення. На основі вивчення статей, які аналізують це явище, виявлено надзвичайно поширені переконання: настав час «чистої теледокументалістики», «самодостатність» факту надає можливості телеглядачеві цілком самостійно інтерпретувати

інформацію. Перебільшення ролі факту і скептичне ставлення до емоційно-оціночного аспекту телепубліцистики відкритої яскраво вираженої авторської позиції, ліризму або багатства образності в теленарисі — збіднює регіональний телеекран.

У діяльності електронних засобів масової інформації регіонального рівня вже окреслилися деякі тенденції, перспективні з точки зору організації та функціонування нової системи регіональної комунікації. Вони, зокрема, зумовили переорієнтацію телевізійної аудиторії із загальнодержавного на регіональний рівень [10, с. 15].

З підвищенням конкурентоспроможності регіональних ринків усе більше станцій замовляють або самостійно проводять дослідження аудиторії. За свідченням «Інтерньюз», більшість місцевих станцій нині мають певні можливості для проведення соціологічних досліджень глядацької аудиторії. Хоча дослідження регіональних станцій поки що не відповідають вимогам, які висувають до методики їх проведення, більшість телестанцій розуміють, що саме вони допоможуть їм визначити смаки глядача і знайти своє місце на регіональному рекламному ринку.

За останні роки в регіонах України відбулася своєрідна телевізійна революція, пов'язана з технологією підготовки і способами подання телеінформації, яка об'єктивно спричинила формування нової культурно-політичної реальності. Утворення регіональної системи телекомунікацій уможливило дослідження зовсім нового феномену в технології керування суспільною думкою. На регіональному телебаченні процеси створення і розвитку нових форм, методів, жанрів відбуваються вкрай динамічно.

Посилення ролі регіонального телебачення нині зумовлене, поперше, великою довірою до нього населення порівняно з центральними каналами, а по-друге, його завданням — стати ключовою сполучною ланкою в системі комунікацій, яка об'єднує населення регіону на основі культурних цінностей, самобутніх традицій.

У той час як необхідність регіонального телебачення не має сумніву, оцінка модальність ставлення до нього ще не сформована. Безумовно, ставлення українців до передач регіональних і місцевих телеканалів певною мірою залежить від регулярності й інтенсивності їх перегляду. Водночас, сам інтерес, готовність до такого перегляду визначаються, очевидно, багатьма телевізійними і «позанетелевізійними» факторами, а отже, надалі дослідження сприйняття й функцій регіонального телебачення повинне відбуватися в контексті його соціальних завдань і проблем, які для людей є актуальними.

Система регіонального телебачення має організаційно впорядковану структуру, необхідні організаційні відносини із суб'єктами масової комунікації. До того ж регіональне телебачення є системою відкритого типу, що залучає до взаємодії суб'єкти різних типів власності, які дозволяють нарощувати матеріально-технічну базу,

надавати інформаційні послуги і використовувати високі інформаційні технології.

Регіональні станції по-різному підходять до виробництва власних програм. Утім основою регіонального телебачення є програми власного виробництва. Деякі станції випускають досить багато програм у прагненні створити власний імідж і вважають, що висвітлення місцевих проблем і подій приверне місцеву аудиторію.

Регіональні студії телебачення є природною складовою системи сучасних засобів масової інформації, яка функціонує на основі юридичних, економічних, культурних та етичних правил. Регіональне телебачення конкурентоспроможне стосовно центральних засобів масової інформації. Підвищується професіоналізм місцевих журналістів, і, як результат, зростає довіра до місцевих телестудій. Невигадане життя простих людей на екранах провінційного телебачення — його безсумнівна перевага.

Система регіонального телебачення виконує необхідні набором функції: інформаційну, аналітичну, розважальну. Але особливого значення набуває соціокультурна функція. Регіональне телебачення здійснює глибокий вплив на ціннісні орієнтації аудиторії, її ідеали, прагнення, моделі поведінки. Місцеві телестудії допомагають глядачеві розібратися в навколишній дійсності, зрозуміти й оцінити соціальні явища, виробити свою позицію стосовно них. Водночас регіональне телебачення транслює і зміцнює в суспільстві національні цінності, підвищує загальну культуру населення. Багато в чому саме від регіонального телебачення залежить, якими ідеями керуватиметься соціум, які ідеали стануть його основою.

У передачах регіональних телестудій — проста людина зі своїми турботами, інтересами, прагненнями та бажаннями. У її характеристичі журналісти завжди відзначають такі риси, як працьовитість, відповідальність, порядність, доброту, миролюбність, професіоналізм. Саме ця людина є оплотом українських цінностей і традицій, а місцеве телебачення — їх ретранслятором.

Програми місцевих телестудій мають життєлюбний, оптимістичний характер, розповідаючи про проблеми і труднощі, прагнуть знайти вихід з нааявної ситуації. Серед культурних цінностей особливо увага приділяється ідеалам добра, миру, праці, допомоги, знання, патріотизму. Усе це для регіональних журналістів — не просто абстрактні цінності, а необхідний атрибут сучасної людини, і саме вусами цієї конкретної, реальної людини про означені цінності місцеве телебачення й говорить.

Однак цей процес часто відбувається стихійно, місцеве телебачення просто вимушене через свою близькість до глядача відображати на екрані його інтереси. Регіональним журналістам бракує важеного підходу до виконання поставленого завдання. Форма вираження культурних цінностей на місцевому телебаченні не відповідає

важливості виконуваної ролі, архаїчна, не адекватна змісту. Використовувані образи нескладні, доступні для сприйняття, «лежать на поверхні» і зазвичай не є результатом продуманої журналістської роботи. Самі передачі визначаються аскетичною простотою.

Нині один з недоліків змістового наповнення програм регіонального телебачення — те, що в ньому майже зовсім немає сучасних виразних засобів екрана. Автори практично не використовують (або використовують не завжди вміло) складних монтажних переходів, комп'ютерної обробки зображення й оформлення. Звуковий супровід блідий і одноманітний, мову персонажів не редагують і не поправляють. Основний акцент робиться не на багатстві відеоряду, а на вербальній складовій матеріалу. Це пояснюється низьким професійним рівнем журналістів, слабкою матеріальною базою, браком коштів на її якісний розвиток і вдосконалення.

Головне завдання формування мережі мовлення на телебаченні залучити до екранів якомога більше глядачів. На думку багатьох дослідників, на формування програм місцевого телебачення впливає декілька факторів. Серед них глядацька специфіка сприйняття, розвиток культурного і наукового потенціалу населення в регіоні. Крім того, особливості формування програм не можна розглядати поза контекстом соціального розвитку регіону. Оскільки телебачення має широкий спектр програм, від рівня програмування багато в чому залежить і користь, і ефективність передач. Епоха радянського телебачення характеризувалася односторонньою політичною орієнтацією програм і невеликою їх кількістю. Головний принцип нової концепції телемовлення — прагнення задовольнити різноманітні запити глядачів. Розширенню можливостей телебачення значною мірою сприяли кабельні та цифрові технології. Так, сьогодні, в середньому, телевізійні приймачі жителів м. Луганськ беруть близько двадцяти телеканалів, що гарантує аудиторії більший вибір програм, фільмів і т. д. Визначальним фактором програмування є можливість взаємодії глядача і програми [9, с. 23].

Регіональні станції по-різному підходять до формування мереж свого мовлення. Одні продукують багато програм у прагненні створити свій власний імідж, інші воліють виробляти менше власних програм або взагалі не беруться за це, отримуючи програми в Інтернеті або показуючи фільми і серіали, взяті з інших джерел на законних підставах або піратським способом. Більшість луганських станцій використовує щось середнє, поєднуючи власне виробництво, зокрема новинних і суспільно-політичних програм, з придбанням програм інших виробників, що надходять по мережі.

Сьогодні, коли місцеві станції шукають нові шляхи розвитку і зміцнення своїх позицій, коли вони можуть збільшувати свої виробничі потужності та знаходити нові джерела формування програм, коли слабкі спроби привабити глядача перетворюються на основний

принцип їх діяльності — залучення масового глядача, можна говорити про значення програмування як однієї з найважливіших умов ефективної роботи регіонального телебачення.

Останнім часом у регіонах створюється потужна інформаційна система місцевого телебачення. Нині регіональне телебачення опанувало електоральні функції, активно бере участь у виборчих кампаніях. Це сталося внаслідок того, що політичні еліти регіонів мають потребу формувати громадську думку у власному інформаційному просторі. Місцеве телебачення також надає можливості міським, районним та обласним адміністраціям впливати на величезну аудиторію не тільки логікою аргументів, але й емоційним настроєм, тональністю виступів.

Одна з основних проблем розвитку і функціонування регіональних ТРК — відсутність правової бази телерадіомовлення. Наприклад, існування держзамовлення тільки для державних телерадіокомпаній позбавляє ініціативи створення соціально значущої продукції комерційні телекомпанії. Але і державні телекомпанії мають певні труднощі: неповне, нерегулярне фінансування, скорочення ефірного часу на державному телеканалі, ангажованість місцевою владою, втручання органів державної влади в їх програмну і кадрову політику та ін. [7, с. 21].

Не потребують коментарів проблеми нестачі коштів на підготовку кваліфікованих кадрів, а також географічної ізоляваності регіонів, що спричиняють обмеженість виходу на загальноукраїнську аудиторію. Вирішення їх могло б стимулювати підвищення творчого рівня програм, відповідальність за якість передач, зміцнювало б авторитет телекомпаній.

Крім того, можна говорити про існування двох незалежних інформаційних просторів — центрального і регіонального. Водночас практично всі тематичні програми регіональних і місцевих телекомпаній, як і в минулому, зазнають експансії жанрів програм центральних телевізійних каналів. Не тільки окремі передачі, але й цілі редакції є «скопійованими» з програм центрального телебачення і редакцій.

Отже, на сучасному етапі велика увага приділяється регіональному телебаченню, його функціонуванню, проблематиці, розвитку, впливу на думку і культуру глядачів. Значення регіонального телебачення дедалі зростає. На відміну від програм центрального телебачення, передбачених якійсь усередненій або елітарній аудиторії, місцеве мовлення висвітлює проблеми і надає інформацію, безпосередньо пов'язану з повсякденним життям глядачів. Якщо загальна проблематика та жанрові особливості програм на центральних каналах є переважно розважальними або кримінальними, то регіональне телебачення, програми якого часом виконані не так професійно і технічно, вирізняються щирістю і близькістю до глядача. Таким чином, теза про те, що телебачення будь-якої країни сильне насамперед завдяки регіональному телебаченню, підтверджується [12].

Але є причини, які гальмують розвиток і процвітання регіонального телебачення, і не тільки економічні. Серед тих, хто сьогодні працює на регіональних каналах, дуже мало професіоналів зі спеціальною вищою освітою; на них практично немає системи навчання кадрів у «майстер-класах», які проводять столичні телевізійні журналісти; на центральних каналах не достатньо розвинена практика підвищення кваліфікації журналістів.

Регіональне телебачення є активним учасником усіх подій місцевого масштабу, інформує свого глядача про те, що виходить за межі можливостей та інтересів центральних каналів, активно долучає аудиторію до проблем управління регіоном, областю. Однак разом з популярністю посилюються і вимоги глядачів до якості роботи місцевого телебачення, його програмної політики, змістового й естетичного аспектів його діяльності [9, с. 100].

Підсумовуючи, зазначимо: на сучасному етапі розвитку нашого суспільства регіональному телебаченню необхідні фундаментальні перетворення. З одного боку, засоби масової інформації відображають зміни в політичній, економічній, соціальній, культурній сферах місцевого життя, з іншого ж — безпосередньо впливають на зміст, напрям і інтенсивність цих змін.

Список літератури

1. Абрамов С. О. Українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра / С. О. Абрамов, В. О. Горобцов, М. М. Карабанов та ін. — К. : Дирекція ФВД, 2006. — 648 с.
2. Алпеева Н. Н. Социокультурная роль регионального телевидения России : Анализ деятельности телекомпаний Западной Сибири: дис. канд. филолог. наук : 10.01.10. — Ростов н/Д, 2003. — 173 с.
3. Алфьорова З. І. Візуальне мистецтво кінця ХХ — початку ХХІ століття : автореф. дис. для отримання ступеня доктора мистецтвознавства : спец. 26.00.01 / З. І. Алфьорова. — Х., 2008.
4. Багиров Э. Телевидение, ХХ век. / Э. Багиров, И. Кацев — М., 1968. — С. 44-45.
5. Багрянцева М. Г. Нравственно-эстетическое пространство современного телевидения: на материалах ТВ Дальневост. региона : автореф. дис. для получения научн. степени канд. искусствоведения : спец. 17.00.03 / М. Г. Багрянцева; Ин-т повышения квалификации работников телевидения и радиовещания. — М., 2004. — 28 с.
6. Дугин Е. Я. Местное телевидение: типология, факторы и условия формирования программ / Е. Я. Дугин. — М., 1982.
7. Еременко О. А. Феномен регионального телевидения // Средства массовой информации в современном мире / О. А. Еременко. — СПб., 2000.
8. Засорина Т. Н. Исследование предпочтений аудитории региональных СМИ / Т. Н. Засорина // Филологический вестник. — 1999. — № 2.
9. Иванова Е. А. Влияние федерального телевидения на региональные телевизионные каналы (на примере Ростовской области): дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10. / Е. А. Иванова. — Ростов н/Д, 2003. — 169 с.

10. Коновалова О. В. Основные тенденции развития регионального телевидения в современных условиях : на материалах телевидения Юга России : автореф. дис. для получения науч. степени д-ра филолог. наук : спец. 10.01.10 / О. В. Коновалова. — М., 1999. — 28 с.
11. Луков М. В. Телевидение: конструирование культуры повседневности : автореф. дис. для получения науч. степени канд. филос. наук : спец. 24.00.01 / М. В. Луков ; Кафедра культурологии Моск. гуманит. ун-та. — М., 2006. — 28 с.
12. Омельченко Л. Каким быть региональному телецентру / Л. Омельченко // Техника кино и телевидения. — 2001. — № 5.
13. Федотова Л. Н. Анализ содержания местных прессы, радио и телевидения / Л. Н. Федотова. — М., 1969.

Надійшла до редколегії 05.09.2012 р.